

ΤΜΗΜΑ ΕΒΔΟΜΟ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 13 Σεπτεμβρίου 2022, με την ακόλουθη σύνθεση: Σωτηρία Ντούνη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Αργυρώ Μαυρομμάτη και Κωνσταντίνος Κρέπης, Σύμβουλοι, Εριέττα Πίσχου και Ευθύμιος Καρβέλης, Πάρεδροι που μετέχουν με συμβουλευτική ψήφο.

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε η Επιτροπεύουσα Πάρεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου Χαρίκλεια Ζάχου, κωλυομένου του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας.

Γραμματέας: Πελαγία Κρητικού, δικαστική υπάλληλος, Προϊσταμένη της Γραμματείας του Τμήματος.

Για να αποφασίσει σχετικά με την από 2.9.2022 (ΑΒΔ .....)
προσφυγή της ..... Υπηρεσίας .....
..... του Υπουργείου .....
....., νομίμως εκπροσωπούμενης, που παραστάθηκε δια της Παρέδρου του
Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Βασιλικής Παπαγιαννοπούλου

για την ανάκληση της ..... Πράξης του Ε΄ Κλιμακίου (Ζ΄ Διακοπών) του
Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Υπέρ της προσφεύγουσας (.....) και κατά του κύρους της
προσβαλλόμενης Πράξης άσκησε την από 12.9.2022 παρέμβαση η ανώνυμη εταιρεία
με την επωνυμία «.....», με ΑΦΜ ....., όπως εκπροσωπείται
νομίμως, η οποία εδρεύει στη ..... και παραστάθηκε δια
του πληρεξουσίου δικηγόρου Ευάγγελου Πετρόπουλου (ΑΜ ΔΣΑ 28960).

Το Δημόσιο, όπως νόμιμα εκπροσωπείται από τον Υπουργό Οικονομικών,
παραστάθηκε διά της Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Μαρίας
Γραμματικάκη.

Κατά τη συνεδρίαση το Δικαστήριο άκουσε :

Τη δικαστική πληρεξούσια του Υπουργείου ....., η οποία ζήτησε την παραδοχή της προσφυγής.

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο της παρεμβαίνουσας εταιρείας, ο οποίος ζήτησε την παραδοχή της προσφυγής

Τη δικαστική πληρεξούσια του Δημοσίου, η οποία δήλωσε ότι επαφίεται στην κρίση του Δικαστηρίου. Και

Την Επιτροπέυουσα Πάρεδρο, η οποία πρότεινε την απόρριψη της προσφυγής ανάκλησης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη εξ αποστάσεως κατ' άρθρο 295 παρ. 2 του ν. 4700/2020, μέσω της δημόσιας υπηρεσίας e-presence.gov.gr., με την παρουσία όλων των ανωτέρω μελών του και της Γραμματέως του.

Αφού άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Αργυρώς Μαυρομάτη

Μελέτησε τα στοιχεία του φακέλου

Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο και αποφάσισε τα ακόλουθα:

1. Με την υπό κρίση προσφυγή, για την άσκηση της οποίας δεν απαιτείται η καταβολή παραβόλου (βλ. άρθρο 336 παρ. 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 308 παρ. 3 του ν. 4700/2020, Α' 127), ζητείται παραδεκτώς η ανάκληση της ..... Πράξης του Ε' Κλιμακίου (Ζ' Διακοπών) του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την οποία κρίθηκε ότι κωλύεται η υπογραφή του σχεδίου της 1ης συμπληρωματικής σύμβασης του έργου «Κατασκευή – Αναβάθμιση οδικής σύνδεσης πόλης ..... με τον οδικό άξονα ..... – Δυτικός Άξονας και κατασκευή του νέου αγωγού ύδρευσης ..... στα εμπλεκόμενα τμήματα», συμβατικού τιμήματος 8.082.229,26 ευρώ (μη συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α.), μεταξύ της ..... Υπηρεσίας ..... του Υπουργείου ..... (.....) του Υπουργείου ..... και της εταιρείας με την επωνυμία «.....».

2. Ειδικότερα, με την προσβαλλόμενη πράξη κρίθηκε ότι οι εργασίες που περιλαμβάνονται στην συμπληρωματική σύμβαση δεν δύνανται να αποτελέσουν νομίμως αντικείμενο αυτής, κατά την έννοια των άρθρων 132 και 156 παρ. 1 του ν. 4412/2016, διότι οι περιστάσεις που αναφέρονται στη συνοδεύουσα τον 1ο Α.Π.Ε. αιτιολογική έκθεση (σεισμική δραστηριότητα μετά το ....., σταδιακή αλλοίωση του φυσικού εδάφους και της στρωματογραφίας της περιοχής) δεν ανάγονται σε γεγονότα απρόβλεπτα, κατά την έννοια του νόμου, ήτοι σε πραγματικά περιστατικά που ανέκυψαν αιφνιδίως και τα οποία δεν μπορούσαν να προβλεφθούν, αλλά συνδέονται με τη μεταβολή στον σχεδιασμό του έργου, για τη βελτίωση της ποιότητας και της λειτουργικότητάς του.

3. Περαιτέρω, παραδεκτώς και με προφανές έννομο συμφέρον παρεμβαίνει υπέρ της προσφεύγουσας ..... και κατά του κύρους της προσβαλλόμενης πράξης η εταιρεία «.....» ως ανάδοχος του έργου, στο οποίο αφορά η ελεγχόμενη συμπληρωματική σύμβαση, με την από 12.9.2022 παρέμβασή της, η οποία συμπληρώθηκε με το από 14.9.2022 υπόμνημα.

4. Το Κλιμάκιο, με την προσβαλλόμενη πράξη του, δέχθηκε σιωπηρά ότι το νομικό πλαίσιο που διέπει τις συμπληρωματικές συμβάσεις καθορίζεται από τον χρόνο υπογραφής της αρχικής σύμβασης και εφήρμοσε στην επίδικη υπόθεση τις διατάξεις του άρθρου 132 παρ. 1 περίπτωση γ' του ν. 4412/2016 σε συνδυασμό με το άρθρο 156 του ν. 4412/2016, ως αυτές ίσχυαν την ....., χρόνο υπογραφής της αρχικής σύμβασης, ήτοι πριν από την τροποποίησή τους την 1.9.2021, με τη διάταξη του άρθρου 75 του ν. του ν. 4782/2021 (βλ. άρθρο 142 παρ. 1β του ν. 4782/2021). Την εφαρμογή δε των διατάξεων αυτών, υπό την υιοθετηθείσα από το Κλιμάκιο ερμηνεία, είχε επικαλεστεί η προσφεύγουσα αναθέτουσα αρχή ως νομική και πραγματική βάση για την κατάρτιση της συμπληρωματικής σύμβασης στην αιτιολογική έκθεση του οικείου ανακεφαλαιωτικού πίνακα εργασιών (ΑΠΕ) και ήδη, δε, επικαλείται και με την εξεταζόμενη προσφυγή της, όπως και η παρεμβαίνουσα υποψήφια ανάδοχος εταιρεία.

5. Κατά την κρίση του παρόντος Δικαστηρίου, το ζήτημα της ερμηνείας και εφαρμογής των διεπουσών, τη σύναψη των τροποποιητικών συμβάσεων, διατάξεων του ν. 4412/2016, ως νομικό ζήτημα που άπτεται της δημόσιας τάξης, κατά τα γενικώς κρατούντα επί δικών, εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από αυτό κατά την εκδίκαση φερόμενης ενώπιόν του προσφυγής ανάκλησης (ΕλΣυν. Ολομ. 179/2022 σκ. 21, 505/2021). Εν προκειμένω, το νομικό ζήτημα που τίθεται, το οποίο αποτελεί ζήτημα μείζονος σπουδαιότητας κατά τον προσυμβατικό έλεγχο, συνίσταται στον προσδιορισμό του κρίσιμου χρονικού σημείου που καθορίζει το εφαρμοστέο νομοθετικό καθεστώς στην περίπτωση τροποποιητικών συμβάσεων έργου για την εκτέλεση συμπληρωματικών εργασιών, όπως εν προκειμένω, που συνάπτονται μετά την έναρξη ισχύος του ν. 4412/2006 και δη μετά την τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 156 αυτού με το άρθρο 75 του ν. 4782/2021 (έναρξη ισχύος από 1.9.2021). Στην επίδικη υπόθεση το ζήτημα αυτό τίθεται υπό το πρίσμα του αν η συνδρομή απρόβλεπτων περιστάσεων συνιστά προϋπόθεση για τη νόμιμη σύναψη αυτής ή όχι.

6. Το *άρθρο 132* του νόμου 4412/2016 «Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ» (Α' 147/8.8.2016), που φέρει τον τίτλο «Τροποποίηση συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους» ορίζει στην παράγραφο 1: ότι «1. Οι συμβάσεις [...] μπορούν να τροποποιούνται χωρίς νέα διαδικασία σύναψης σύμβασης, σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες περιπτώσεις: α) [...], β) για τα συμπληρωματικά έργα, υπηρεσίες ή αγαθά από τον αρχικό ανάδοχο, τα οποία κατέστησαν αναγκαία και δεν περιλαμβάνονταν στην αρχική σύμβαση, εφόσον η αλλαγή αναδόχου: αα) δεν μπορεί να γίνει για οικονομικούς ή τεχνικούς λόγους, [...], ββ) θα συνεπαγόταν σημαντικά προβλήματα ή ουσιαστική επικάλυψη δαπανών για την αναθέτουσα αρχή. Ωστόσο, οποιαδήποτε αύξηση της τιμής δεν υπερβαίνει το πενήντα τοις εκατό (50%) της αξίας της αρχικής σύμβασης. Σε περίπτωση διαδοχικών τροποποιήσεων, η σωρευτική αξία των τροποποιήσεων αυτών δεν μπορεί να υπερβαίνει το πενήντα τοις εκατό (50%) της αξίας της αρχικής σύμβασης [...] Οι επακόλουθες τροποποιήσεις δεν αποσκοπούν στην αποφυγή εφαρμογής του παρόντος Βιβλίου (άρθρα 3 έως 221). [...]».

7.1. Περαιτέρω, το *άρθρο 156* με τίτλο «Ειδικά θέματα τροποποιήσεων συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους. Αυξομειώσεις εργασιών - Νέες εργασίες» του ίδιου ν. 4412/2016 όπως ίσχυε έως 31.8.2021, προέβλεπε τα εξής : «1. α) Το έργο εκτελείται, σύμφωνα με τη σύμβαση και τα τεύχη και σχέδια που τη συνοδεύουν. Ο φορέας κατασκευής του έργου έχει το δικαίωμα αν προκύψει ανάγκη εκτέλεσης συμπληρωματικών εργασιών που δεν περιλαμβάνονται στο αρχικό ανατεθέν έργο, ούτε στην πρώτη συναφθείσα σύμβαση και οι οποίες κατέστησαν αναγκαίες λόγω απροβλέπτων περιστάσεων κατά την εκτέλεση του έργου, όπως αυτό περιγράφεται στην αρχική σύμβαση, να συνάπτει σύμβαση με τον ανάδοχο του έργου με την προϋπόθεση ότι οι συμπληρωματικές εργασίες δεν μπορούν τεχνικά ή οικονομικά να διαχωριστούν από την κύρια σύμβαση, χωρίς να δημιουργήσουν μείζονα προβλήματα για τις αναθέτουσες αρχές ή όταν αυτές οι εργασίες, μολονότι μπορούν να διαχωριστούν από την αρχική σύμβαση είναι απόλυτα αναγκαίες για την τελειοποίησή της χωρίς να μεταβάλλουν τη συνολική της φύση. β) Το συνολικό ποσό των συμβάσεων αυτών στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και η αμοιβή για τη σύνταξη των απαιτούμενων μελετών για τις συμπληρωματικές εργασίες απαγορεύεται να υπερβαίνει το ποσοστό του πενήντα τοις εκατό (50%) του ποσού της αξίας της αρχικής σύμβασης, χωρίς την αναθεώρηση και το ΦΠΑ».

7.2 Το τελευταίο άρθρο, όπως τροποποιήθηκε με τις διατάξεις του *άρθρου 75 του ν. 4782/2021* (Α' 36) και ισχύει από 1.9.2021, ορίζει ότι «1. α) [...] β) Η σύμβαση μπορεί να τροποποιείται, χωρίς νέα διαδικασία σύναψης, εφόσον ο φορέας κατασκευής του έργου διαπιστώσει ότι προέκυψε ανάγκη εκτέλεσης συμπληρωματικών εργασιών, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται, είτε κατά το είδος είτε κατά την ποσότητα, στο αρχικό ανατεθέν έργο ούτε στην πρώτη συναφθείσα σύμβαση και κατέστησαν αναγκαίες κατά την εκτέλεση του έργου, όπως αυτό περιγράφεται στην αρχική σύμβαση, με την προϋπόθεση ότι οι συμπληρωματικές εργασίες δεν μπορούν τεχνικά ή οικονομικά να διαχωριστούν από την κύρια σύμβαση, χωρίς να δημιουργήσουν μείζονα προβλήματα για τις αναθέτουσες αρχές ή όταν αυτές οι εργασίες, μολονότι μπορούν να διαχωριστούν από την αρχική

σύμβαση, είναι απόλυτα αναγκαίες για την τελειοποίησή της χωρίς να μεταβάλλουν τη συνολική της φύση. γ) Εκτός της ανάθεσης συμπληρωματικών εργασιών, η σύμβαση μπορεί να τροποποιείται και ως προς άλλους όρους της, χωρίς νέα διαδικασία σύναψης, εφόσον ο φορέας κατασκευής του έργου διαπιστώσει, ότι η ανάγκη τροποποίησης προέκυψε λόγω περιστάσεων που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν από μια επιμελή αναθέτουσα αρχή και η τροποποίηση δεν μεταβάλλει τη συνολική φύση της σύμβασης. δ) Οποιαδήποτε αύξηση του συμβατικού ανταλλάγματος που μπορεί να προκύψει από τις ως άνω τροποποιήσεις δεν μπορεί να υπερβαίνει το πενήντα τοις εκατό (50%) της αξίας της αρχικής σύμβασης, χωρίς την αναθεώρηση και τον Φ.Π.Α.. Στο ως άνω ποσό συμπεριλαμβάνεται και η αμοιβή για τη σύνταξη των απαιτούμενων μελετών για την υλοποίηση των τροποποιήσεων. Σε περίπτωση διαδοχικών τροποποιήσεων, η σωρευτική αξία των τροποποιήσεων αυτών δεν μπορεί να υπερβαίνει το πενήντα τοις εκατό (50%) της αξίας της αρχικής σύμβασης».

7.3. Τέλος, στο άρθρο 140 του ν. 4782/2021, με τίτλο «Μεταβατικές Διατάξεις Μέρους Α΄», ορίζεται ότι «1. [...]. 5. α) Οι διατάξεις των άρθρων [...], 76 έως 79, [...] καταλαμβάνουν διαγωνισμούς, που θα προκηρυχθούν μετά την 1.9.2021. Συμβάσεις που συνάφθηκαν ή θα συναφθούν μέχρι την άνω ημερομηνία, εξακολουθούν να διέπονται από τις διατάξεις που ισχύουν κατά τον χρόνο σύναψής τους. [...]» και στο άρθρο 142, με τίτλο «Έναρξη ισχύος Μέρους Α΄», ότι «1. Η ισχύς των διατάξεων: α) [...], β) των άρθρων [...], 66 έως 79, [...] γ) [...], δ) [...], αρχίζει από την 1η.9.2021, ε) [...]».

8. Εξ άλλου, στις αιτιολογικές σκέψεις 107 έως 109 της οδηγίας 2014/24/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2014, τις κοινές ρυθμίσεις για όλες τις δημόσιες συμβάσεις έργων, προμηθειών και υπηρεσιών άνω των ορίων της οποίας ο ν. 4412/2016 ενσωμάτωσε στην εθνική έννομη τάξη, λαμβανομένων υπόψη ως ερμηνευτικών κανόνων των κοινών διατάξεων, αναφέρεται: «(107) Είναι αναγκαίο να αποσαφηνιστούν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες, για τυχόν τροποποιήσεις μιας σύμβασης κατά τη διάρκεια της

εκτέλεσής της, απαιτείται νέα διαδικασία προμήθειας, λαμβανομένης υπόψη της σχετικής νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Νέα διαδικασία προμήθειας απαιτείται σε περίπτωση ουσιωδών αλλαγών της αρχικής σύμβασης, ... Οι εν λόγω αλλαγές αποτελούν ένδειξη της πρόθεσης των συμβαλλομένων να επαναδιαπραγματευτούν ουσιώδεις όρους ή προϋποθέσεις της σύμβασης. Αυτό ισχύει, ιδίως, σε περίπτωση που οι τροποποιημένες προϋποθέσεις θα επηρέαζαν το αποτέλεσμα της διαδικασίας, εάν αποτελούσαν μέρος της αρχικής διαδικασίας. Τροποποιήσεις της σύμβασης που οδηγούν σε ελάσσονος σημασίας μεταβολή της αξίας της, μέχρι κάποιου ορίου, θα πρέπει να είναι πάντα δυνατές χωρίς να απαιτείται διεξαγωγή νέας διαδικασίας προμήθειας. Προς τούτο και προκειμένου να εξασφαλιστεί νομική ασφάλεια, η παρούσα οδηγία θα πρέπει να προβλέπει ελάχιστα κατώτατα όρια κάτω των οποίων δεν απαιτείται νέα διαδικασία προμήθειας. Τροποποιήσεις της σύμβασης άνω των εν λόγω κατώτατων ορίων θα πρέπει να είναι δυνατές χωρίς να απαιτείται διεξαγωγή νέας διαδικασίας προμήθειας, εφόσον συμμορφούνται με τις σχετικές προϋποθέσεις της παρούσας οδηγίας. (108) Ενδέχεται οι αναθέτουσες αρχές να αντιμετωπίσουν καταστάσεις όπου απαιτούνται πρόσθετες εργασίες, αγαθά ή υπηρεσίες· σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να δικαιολογείται η τροποποίηση της αρχικής σύμβασης χωρίς νέα διαδικασία ανάθεσης, ιδίως όπου οι πρόσθετες παραδόσεις αποσκοπούν είτε στη μερική αντικατάσταση είτε στην επέκταση υπηρεσιών, αγαθών ή εγκαταστάσεων που ήδη υπάρχουν, όταν η αλλαγή του προμηθευτή θα υποχρέωνε την αναθέτουσα αρχή να δεχτεί υλικό, εργασίες ή υπηρεσίες με διαφορετικά τεχνικά χαρακτηριστικά, γεγονός που θα είχε ως αποτέλεσμα την ασυμβατότητα ή την έγερση δυσανάλογων τεχνικών δυσκολιών κατά τη λειτουργία και τη συντήρηση. (109) Οι αναθέτουσες αρχές μπορεί να χρειαστεί να αντιμετωπίσουν εξαιρετικές περιστάσεις τις οποίες ήταν αδύνατον να προβλέψουν όταν ανέθεταν τη σύμβαση, ιδίως όταν η εκτέλεση της σύμβασης καλύπτει μεγάλο χρονικό διάστημα. Σε αυτή την περίπτωση, χρειάζεται ένας βαθμός ευελιξίας για την προσαρμογή της σύμβασης στις εν λόγω περιστάσεις, χωρίς νέα διαδικασία προμήθειας. Η έννοια των απρόβλεπτων περιστάσεων αναφέρεται σε

περιστάσεις που δεν θα ήταν δυνατόν να προβλεφθούν, παρά την ευλόγως επιμελή προετοιμασία της αρχικής ανάθεσης από την αναθέτουσα αρχή, λαμβανομένων υπόψη των διαθέσιμων μέσων, της φύσης και των χαρακτηριστικών του συγκεκριμένου έργου, των ορθών πρακτικών στον σχετικό τομέα και της ανάγκης διασφάλισης της κατάλληλης σχέσης μεταξύ των πόρων που δαπανώνται για την προετοιμασία της ανάθεσης και της προβλεπόμενης αξίας της. Εντούτοις, αυτό δεν ισχύει σε περιπτώσεις όπου η τροποποίηση έχει ως αποτέλεσμα την αλλοίωση της φύσης της συνολικής προμήθειας, επί παραδείγματι μέσω της αντικατάστασης των προς αγορά έργων, αγαθών και υπηρεσιών με κάτι διαφορετικό ή μέσω της ριζικής αλλαγής του είδους της προμήθειας, καθότι, σε μια τέτοια κατάσταση, μπορεί να θεωρηθεί ότι η τροποποίηση θα μπορούσε υποθετικά να επηρεάσει αποτέλεσμα».

9. Από τις προαναφερόμενες διατάξεις όπως ερμηνεύονται υπό το φως της πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνάγεται ότι μετά την τροποποίηση του άρθρου 156 του ν. 4412/2016, από 1.9.2021, με τις διατάξεις του άρθρου 75 του ν. 4782/2021 (Α' 36), η τροποποίηση σύμβασης, καίτοι συνδέεται με την αρχική σύμβαση, παρουσιάζει αυτοτέλεια ως προς τις προϋποθέσεις σύναψής της, οι οποίες δεν καθορίζονται από τους όρους της αρχικής σύμβασης αλλά από τις ισχύουσες κάθε φορά νομοθετικές διατάξεις, χωρίς τούτο να μεταβάλλει αναδρομικά το νομικό πλαίσιο που διέπει την εκτέλεσή της, καθόσον δεν ανάγεται στους όρους εκτέλεσης της αρχικής σύμβασης (βλ. ΔΕΕ , απόφαση της 2ας Σεπτεμβρίου 2021, στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C 721/19 και C 722/19, Sisal SpA κ.ά., σκ. 24 απόφαση της C-526/17, Απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 2019, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκ. 60, απόφαση της 7.4.2016, Partner Apelski Dariusz, C-324/14, σκ. 83, απόφαση της 11.7.2013, Επιτροπή κατά Βασιλείου των Κάτω Χωρών, C-576/10 σκ. 52, ΔΕΚ απόφαση της 5.10.2000, Επιτροπή κατά Γαλλίας, C-337/98 σκ. 36 και 37). Υπό το πρίσμα αυτό, γίνεται δεκτό ότι εκάστοτε εφαρμοστέες είναι κατ' αρχάς οι διατάξεις που ισχύουν κατά το χρονικό σημείο, κατά το οποίο ο αναθέτων φορέας επιλέγει με γνώμονα τη βέλτιστη εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, το είδος της διαδικασίας που θα εφαρμόσει για την ολοκλήρωση της εκτέλεσης της σύμβασης

που βρίσκεται σε εξέλιξη και συγκεκριμένα εάν υποχρεούται να προβεί στην προκήρυξη διεξαγωγής νέας διαγωνιστικής διαδικασίας για τη σύναψη δημόσιας σύμβασης ολοκλήρωσης του έργου ή μη (ΕλΣυν. Ολομ. 392/2022, 739/2022, 1225/2022). Η ερμηνευτική αυτή άποψη ενισχύεται και από το γεγονός ότι οι διατάξεις για τις de minimis τροποποιήσεις, ως εκ του ανωτέρω σκοπού τους, αλλά και της συμπερίληψής τους στο άρθρο 156 του ν.4412/2016, με το οποίο επαναλαμβάνονται οι περί ανάθεσης συμπληρωματικών εργασιών ρυθμίσεις της προΐσχύσασας Οδηγίας 2004/17/ΕΕ (βλ. άρθρο 40 παρ. 3 περ. στ΄) και του ν. 3669/2008, αναπτύσσουν άμεση ισχύ εφαρμοζόμενες και στις συμπληρωματικές συμβάσεις που συνάπτονται μετά την έναρξη ισχύος του ν. 4412/2016, ακόμα και αν το αντικείμενο των αρχικών συμβάσεων είχε δημοπρατηθεί υπό το καθεστώς του ν. 3669/2008 (πρβλ. Ελ.Συν.Ολομ. 537/2020 ΔΕΕ απόφαση της 18.9.2019, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-526/17, ΣτΕ 1788/2021).

10. Από τα στοιχεία του φακέλου και κατά τα γνωστά στο Δικαστήριο από προηγούμενη δικαστική του ενέργεια προκύπτουν τα εξής :

10.1. Με την ..... Πράξη του Ε΄ Κλιμακίου κρίθηκε ότι δεν κωλύεται η υπογραφή του σχεδίου σύμβασης για το έργο «Κατασκευή – Αναβάθμιση οδικής σύνδεσης πόλης ..... με τον οδικό άξονα ..... – Δυτικός Άξονας και κατασκευή του νέου αγωγού ύδρευσης ..... στα εμπλεκόμενα τμήματα» μεταξύ της Διεύθυνσης ..... της Γενικής Γραμματείας ..... του Υπουργείου ..... και της εταιρείας «.....», προϋπολογιζόμενης δαπάνης 38.790.322,58 ευρώ, χωρίς ΦΠΑ (με δικαίωμα προαίρεσης για επιπλέον ποσό μέχρι 725.806,4516 ευρώ χωρίς ΦΠΑ) και συμβατικού τιμήματος 19.134.758,06 ευρώ, χωρίς ΦΠΑ (μέση έκπτωση 51%). Στις ..... υπογράφηκε η ανωτέρω σύμβαση, ενώ η προθεσμία περαίωσης του έργου ορίστηκε σε 34 μήνες από την ημερομηνία υπογραφής της, ήτοι μέχρι .....

10.2. Το εν λόγω έργο, σύμφωνα με την τεχνική του περιγραφή αφορά στην αναβάθμιση της οδικής σύνδεσης της ..... με τον οδικό άξονα ..... – Δυτικός Άξονας, με τη σημαντική βελτίωση δύο οδικών τμημάτων (α) του τμήματος

..... – ....., μήκους περίπου δεκαέξι (16) χιλιομέτρων, και (β) του τμήματος ..... – ....., μήκους περίπου πέντε (5) χιλιομέτρων. Τα νέα οδικά τμήματα αντικαθιστούν ή βελτιώνουν ήδη υπάρχοντα τμήματα. Ειδικότερα, αντικείμενο της εργολαβίας είναι η πλήρης κατασκευή κάθε είδους χωματουργικών έργων, τεχνικών έργων (οχετών, γεφυρών, τοίχων, κρασπεδορείθρων, πλακοστρώσεων, κ.λπ.), έργων οδοστρωσίας, ασφατικών, σήμανσης, ασφάλισης, αποχέτευσης – αποστράγγισης και έργων ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων (οδοφωτισμός) στα προαναφερόμενα τμήματα. Επίσης, στο αντικείμενο της εργολαβίας περιλαμβάνεται η κατασκευή κάθε είδους έργων που αφορούν στο νέο αγωγό ύδρευσης ....., συνολικού μήκους περίπου 7,85 χλμ., ο οποίος προβλέπεται να διέρχεται εντός της ζώνης κατάληψης του ως άνω νέου οδικού έργου, ώστε να αποφευχθούν αποξηλώσεις από την εκ των υστέρων κατασκευή του αγωγού.

10.3. Κατά τη φάση εκπόνησης των αρχικών μελετών του υπόψη έργου εκτελέστηκε γεωτεχνικό πρόγραμμα ερευνών και εργασιών (σύμφωνα με τις οδηγίες Μελετών Οδικών Έργων ΟΜΟΕ τεύχος 11 «Γεωλογικές και Γεωτεχνικές Έρευνες και Μελέτες») και εκπονήθηκαν οι απαραίτητες γεωτεχνικές αξιολογήσεις και μελέτες κατά τα έτη 2009 και 2012, αντίστοιχα. Ακολούθως, μετά την υπογραφή της σύμβασης κατά τη φάση εκπόνησης των σχετικών μελετών εφαρμογής της παρούσας εργολαβίας, απαιτήθηκε να εκτελεστούν περαιτέρω γεωτεχνικές έρευνες σε διάφορα τμήματα του έργου, σύμφωνα με τις συμβατικές υποχρεώσεις της αναδόχου, για την επιβεβαίωση των γεωτεχνικών δεδομένων που είχαν προκύψει κατά την εκτέλεση του αρχικού γεωτεχνικού προγράμματος και την εκπόνηση των αρχικών γεωτεχνικών μελετών (ετών 2009 και 2012) και για την λεπτομερέστερη αποτύπωση του γεωτεχνικού προφίλ της υπόψη περιοχής κατά το στάδιο του κατασκευαστικού σχεδιασμού εφαρμογής του έργου με την συναξιολόγηση και της αυξημένης σεισμικής επικινδυνότητας της περιοχής (Ζώνη III με βάση τον Αναθεωρημένο Ελληνικό Αντισεισμικό Κανονισμό Ε.Α.Κ., 2000 - Φ.Ε.Κ.1154/12.08.2003, Τεύχος Β').

10.4. Με το ..... έγγραφο της Διευθύνουσας Υπηρεσίας της ..... διαβιβάστηκε προς έγκριση στην ..... του Υπουργείου ..... ο ανασυνταγμένος 1ος ΑΠΕ της αρχικής σύμβασης, το 1ο Πρωτόκολλο Κανονισμού Τιμών Μονάδας Νέων Εργασιών (ΠΚΤΜΝΕ) και η 1η ΣΣ. Περαιτέρω, κατόπιν της από ..... εισήγησης του Προϊσταμένου της προσφεύγουσας ....., καθώς και της από ..... θετικής γνωμοδότησης του Τεχνικού Συμβουλίου ..... του Υπουργείου ....., με την ..... απόφαση του Υπουργού ..... αποφασίστηκε η έγκριση (α) των τροποποιητικών μελετών στα τμήματα: α) Χ.Θ.7+510,71 – Χ.Θ. 8+031,58, β) Χ.Θ.8+031,58 – Χ.Θ.8+694,23 και γ) Χ.Θ.14+320,00 – Χ.Θ.16+395,87 (τμήμα Α), (β) του 1ου ΑΠΕ που περιλαμβάνει τη διαμόρφωση της αρχικής σύμβασης και τη χρήση των «επί έλασσον δαπανών, (γ) της σύναψης της 1ης ΣΣ, συνολικής δαπάνης 10.021.964,28€ που αναλύεται σε δαπάνη εργασιών 7.082.229,26 ευρώ, δαπάνη αναθεώρησης 1.000.000,00 ευρώ, όπως αυτή υπολογίζεται βάσει του καθορισμού συντελεστών αναθεώρησης τιμών (Γ' τρίμηνο 2021) (Β' 5983/20.12.2021), και δαπάνη ΦΠΑ 1.939.735,02 ευρώ και (δ) του 1ου ΠΚΤΜΝΕ που αποτελείται από 23 νέες τιμές που περιλαμβάνονται στον 1ο ΑΠΕ.

10.5 Σύμφωνα με τον 1ο ΑΠΕ (βλ. σελ. 22 αυτού), η 1η συμπληρωματική σύμβαση συντάχθηκε σύμφωνα με το άρθρο 156 παρ. 1 και 2 του ν. 4412/2016 για να συμπεριλάβει εργασίες, οι οποίες κατέστησαν αναγκαίες λόγω απρόβλεπτων περιστάσεων και δεν μπορούν τεχνικά ή οικονομικά να διαχωριστούν από την κύρια σύμβαση και από εργασίες που είναι απόλυτα αναγκαίες για την τελειοποίηση της κύριας σύμβασης χωρίς να μεταβάλλουν τη συνολική φύση της.

10.6. Συναφώς, στην αιτιολογική έκθεση του 1ου ΑΠΕ αναφέρεται ότι στο πλαίσιο εκτέλεσης της αρχικής σύμβασης, εκπονήθηκαν έξι (6) νέες δειγματοληπτικές γεωτρήσεις σε τμήματα του έργου τόσο για την επιβεβαίωση των αρχικών μελετητικών παραδοχών, όσο και για την περαιτέρω αποσαφήνιση και διαμόρφωση πληρέστερων και περισσότερων αξιόπιστων εκτιμήσεων που αφορούν

στο πλαίσιο εκπόνησης των μελετών εφαρμογής που υπάγονται στην υποχρέωση της αναδόχου. Ειδικότερα, στο επίχωμα ..... (Χ.Θ. 7+500-Χ.Θ. 8+040), εκτελέστηκε η γεώτρηση ΓΑ-Η1 στη Χ.Θ. 7+600 για την επιβεβαίωση της ύπαρξης άμμου στην περιοχή και η γεώτρηση ΓΑ-Η2 στη Χ.Θ. 7+ 790, ώστε να ορισθεί με ακρίβεια το γεωμετρικό προφίλ του βραχώδους υποβάθρου. Από τις παραπάνω επιπρόσθετες γεωτρήσεις ελέγχθηκε η τεχνική εφικτότητα της εναλλακτικής συμβατικής λύσης των στραγγιστηρίων και επιβεβαιώθηκε η ανάγκη της προδιάτρησής τους. Περαιτέρω, στο τμήμα του έργου περί την Χ.Θ. 12+100-Χ.Θ. έως 14+300, εκτελέστηκαν οι γεωτρήσεις ΓΑ-Η3 και ΓΑ-Η4 στις Χ.Θ. 12+150 και Χ.Θ. 13+578 αντίστοιχα, ανάντη των πρανών προκειμένου να αποσαφηνιστούν ακριβέστερα οι ιδιότητες της προς εκσκαφή μάζας πετρώματος που θα αντιμετωπιστεί στα εν λόγω υψηλά ορύγματα. Τέλος, στο επίχωμα ..... (Χ.Θ. 14+300 - Χ.Θ. 16+400), πραγματοποιήθηκαν οι γεωτρήσεις ΓΑ-Η5 και ΓΑ-Η6 στις Χ.Θ. 14+600 και Χ.Θ. 15+500 θέσεις αντίστοιχα, προκειμένου να αναγνωριστούν τυχόν υπερπίεσεις υδάτινων πόρων που αναπτύσσονται στα στρώματα άμμου καθώς και διαθέσιμα στοιχεία ώστε να υπολογιστεί με βάση την υφιστάμενη κατάσταση το δυναμικό ρευστοποίησης του εδάφους στις υποκείμενες στρώσεις II και III του εδαφικού προφίλ του επιχώματος, λόγω της αυξημένης σεισμικής επικινδυνότητας της περιοχής και της έντονης σεισμικής δραστηριότητας που εκδηλώθηκε στην περιοχή το έτος ....., δηλαδή, μεταγενέστερα της περιόδου εκπόνησης των αρχικών μελετών του έργου, με μεγάλες καταστροφές αλλά και φαινόμενα ρευστοποίησης στην περιοχή της ..... Συμπερασματικά, κατά την εκτέλεση των ανωτέρω πρόσθετων γεωτεχνικών ερευνών διαπιστώθηκε ότι οι ρευστοποιήσιμες στρώσεις που είχαν εντοπιστεί και στην αρχική γεωτεχνική έρευνα μέσω σημειακών γεωτρήσεων (σύμφωνα με τις οδηγίες Μελετών Οδικών Έργων ΟΜΟΕ τεύχος 11 «Γεωλογικές και Γεωτεχνικές Έρευνες και Μελέτες») εμφανίζονται σποραδικά μεν, όπως αναφερόταν και στην αρχική αξιολόγηση, αλλά με χωρική εμμονή σε όλο το εξεταζόμενο τμήμα. Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω συντάχθηκε η ελεγχόμενη 1η συμπληρωματική σύμβαση για να συμπεριλάβει τις

συμπληρωματικές εργασίες που κρίθηκαν αναγκαίες και οι οποίες αφορούν: α) την αντιμετώπιση γεωτεχνικών θεμάτων στο επίχωμα του ..... από X.Θ.7+510,71 – X.Θ.8+031,58 (τμήμα Α), β) την αντιμετώπιση γεωτεχνικών θεμάτων στο τμήμα X.Θ.8+031,58 – X.Θ.8+694,23 (τμήμα Α), γ) την αντιμετώπιση γεωτεχνικών θεμάτων στο επίχωμα της ..... από X.Θ.14+320,00 – X.Θ.16+395,87 (τμήμα Α), δ) την κατασκευή στρώσης άμμου - σκύρων μεταβλητού πάχους σε περιοχές του έργου και ε) την κατασκευή σωλήνωσης σε φρεατοπασσάλους. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τις εξής εργασίες: 1) γενικές εκσκαφές σε έδαφος γαιώδες – ημιβραχώδες, 2) κατασκευή επιχωμάτων, 3) κατασκευή στρώσης άμμου - σκύρων μεταβλητού πάχους, 4) κατασκευή οπλισμένου επιχώματος χωρίς τη δαπάνη των φύλλων οπλισμού και των απαιτούμενων δανείων, 5) προμήθεια συρματοπλέγματος και συρμάτων συρματοκιβωτίων γαλβανισμένων με κράμα ψευδαργύρου - αλουμινίου (Galfan: 95%Zn - 5%Al), 6) κατασκευή φατνών, 7) τοποθέτηση πλεγμάτων οπλισμένων επιχωμάτων αντοχής Tult 80kN/m 28, 8) επένδυση πρανών με άοπλα τρισδιάστατα γεωπλέγματα, 9) επένδυση πρανών με πλήρως αγκυρούμενο γαλβανισμένο συρματοπλέγμα, 10) περιστροφική διάτρηση ερευνητικών οπών και οπών ελέγχου, Φ76mm για το τμήμα μεταξύ 0,0 και 25,0 m βάθους, 11) προμήθεια και τοποθέτηση διάτρητων σωλήνων από PVC, D50mm σε οπές αποστράγγισης, 12) λιθορριπές προστασίας κοίτης και πρανών με λίθους συλλεκτούς, βάρους 5 έως 20 kg (κροκάλες), 13) πλήρωση γεωλογικών καταπτώσεων κλπ με σκυρόδεμα C20/25 , 14) στεγάνωση και αποστράγγιση διάκενων πασσαλοστοιχίας με γεωσυνθετικά φύλλα, 15) κατασκευή και τοποθέτηση γεωπλέγματος αντοχής Tult = 160kN/m, κατασκευή τοποθέτηση χαλικοπασσαλών Φ0,80m και κατασκευή ύφαλης εξισωτικής στρώσης από σκύρα.

10.7. Σύμφωνα με την ως άνω εισηγητική έκθεση, οι συμπληρωματικές αυτές εργασίες έχουν άμεση σχέση, σύνδεση και αλληλεξάρτηση με το αρχικό αντικείμενο του έργου και συνδέονται άρρηκτα με αυτό. Αναφέρεται ειδικότερα ότι η εκτέλεση αυτών είναι απαραίτητη για την ασφαλή εκτέλεση των σχετικών εργασιών που απαιτούνται, ώστε να αποδοθεί σε κυκλοφορία άρτιο και λειτουργικό τμήμα του

αυτοκινητοδρόμου, καθώς και ότι αυτές δεν μπορούν τεχνικά ή οικονομικά να διαχωριστούν από την κύρια σύμβαση ενώ δεν δημιουργούνται μείζονα προβλήματα για την Αναθέτουσα Αρχή. Επίσης, οι γεωτεχνικές συνθήκες, δεν μπορούσαν να προσδιοριστούν επ' ακριβώς κατά την φάση του αρχικού σχεδιασμού του έργου και κατέστησαν αναγκαίες τις εν λόγω εργασίες για την έντεχνη ολοκλήρωση της κατασκευής λόγω απρόβλεπτων γεγονότων και δεν μπορούν να διαχωριστούν τεχνικά από την αρχική σύμβαση. Ως απρόβλεπτο γεγονός που κατέστησε απαραίτητες τις ανωτέρω εργασίες αναφέρεται ότι όπως προκύπτει, κατά τη φάση υλοποίησης των εργασιών και στο πλαίσιο της εκπόνησης των μελετών εφαρμογής του έργου του θέματος, η ανάδοχος εταιρεία, σύμφωνα με τις συμβατικές της υποχρεώσεις, πραγματοποίησε περαιτέρω γεωτεχνικές έρευνες σε διάφορα τμήματα του έργου για την επιβεβαίωση των γεωτεχνικών δεδομένων που είχαν προκύψει κατά την εκτέλεση του αρχικού γεωτεχνικού προγράμματος με την εκπόνηση των αρχικών γεωτεχνικών μελετών και την λεπτομερέστερη αποτύπωση του γεωτεχνικού προφίλ της υπόψη περιοχής σε οδικά τμήματα, όπου η αρχική μελέτη είχε αποτυπώσει στρώσεις ρευστοποιήσεων, συναξιολογώντας πάντα και την αυξημένη σεισμική επικινδυνότητα της περιοχής (Ζώνη ΙΙΙ με βάση τον Αναθεωρημένο Ελληνικό Αντισεισμικό Κανονισμό Ε.Α.Κ. 2000, Β' 1154/12.8.2003). Από την συναξιολόγηση των πρόσθετων ανωτέρω γεωτεχνικών στοιχείων διαπιστώθηκαν ουσιαστικές διαφοροποιήσεις στην στρωματογραφία των γεωτεχνικών στοιχείων σε συγκεκριμένα οδικά τμήματα σε σχέση με όσα όμοια η αρχική μελέτη προέβλεπε και ως εκ τούτου, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η έντονη σεισμική δραστηριότητα στην περιοχή οδήγησε σε φαινόμενα καταπτώσεων και ρευστοποιήσεων σε διάφορες θέσεις στην ευρύτερη περιοχή του έργου (σεισμική δραστηριότητα ..... με μεγάλες καταστροφές και φαινόμενα ρευστοποίησης και καταπτώσεων μεγάλου όγκου στην περιοχή της .....) προέκυψε η αναγκαιότητα της τεχνικής διαφοροποίησης κατασκευής για την αντιμετώπιση των πρόσθετων απαιτήσεων. Οι συγκεκριμένες πρόσθετες εργασίες που περιλαμβάνονται στην 1η ΣΣ στα συγκεκριμένα τμήματα ενσωματώνουν τις παραμέτρους όλων των γεωτεχνικών δεδομένων, χωρίς να

απαιτούνται περαιτέρω απαλλοτριώσεις και εντάσσονται εντός των προβλεπόμενων χρονικών περιορισμών εκτέλεσης του έργου. Εν κατακλείδι, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, η αναγκαιότητα διαφοροποίησης των μέτρων για την αντιμετώπιση τυχόν προβλημάτων, με αποτέλεσμα την τροποποίηση των μελετών στις προαναφερθείσες θέσεις, είχε ως συνέπεια την αύξηση του κόστους του έργου, το οποίο περιελήφθη στις εργασίες της 1ης ΣΣΕ της παρούσας εργολαβίας.

11. Ενόψει των ανωτέρω, το Τμήμα κρίνει ότι η επίμαχη πρώτη συμπληρωματική σύμβαση που περιλαμβάνει την ανάθεση εκτέλεσης συμπληρωματικών εργασιών στην αρχική ανάδοχο, ως τροποποιητική της αρχικής, μολονότι συνδέεται με αυτήν, παρουσιάζει αυτοτέλεια ως προς τις προϋποθέσεις σύναψής της, οι οποίες καθορίζονται από τις διατάξεις που ισχύουν κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης προσφυγής στη διαδικασία αυτή. Υπό το πρίσμα αυτό και με δεδομένο ότι αντικείμενο της επίδικης συμπληρωματικής σύμβασης αποτελεί η εκτέλεση συμπληρωματικών εργασιών και όχι η τροποποίηση άλλων όρων της αρχικής σύμβασης, εφαρμογής τυγχάνει, εκτός του άρθρου 132 παρ. 1 β' του ν. 4412/2016, και συμπληρωματικά η περίπτωση β' της διάταξης του άρθρου 156 αυτού, όπως τούτο ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο έγκρισης από την αναθέτουσα αρχή της 1ης συμπληρωματικής σύμβασης (βλ. την ..... απόφαση του Υπουργού .....), σύμφωνα με την οποία για την εκτέλεση αυτών των συμπληρωματικών εργασιών δεν ελέγχεται η συνδρομή απρόβλεπτων περιστάσεων που κατέστησαν αναγκαία την υπογραφή της συμπληρωματικής σύμβασης, και όχι αυτή της περίπτωσης γ' της ίδιας παραγράφου, που συνδέεται με τη συνδρομή απρόβλεπτων περιστάσεων, τυγχάνει όμως εφαρμογής σε περιπτώσεις τροποποιήσεων λοιπών όρων των συμβάσεων «εκτός της ανάθεσης συμπληρωματικών εργασιών», γεγονός που δεν συντρέχει εν προκειμένω. Η ερμηνευτική αυτή παραδοχή ευρίσκει έρεισμα και στη διάταξη του δευτέρου εδαφίου της παραγράφου 5 του άρθρου 140 του νόμου αυτού, στην οποία ορίζεται ότι συμβάσεις που συνάφθηκαν ή θα συναφθούν μέχρι την άνω ημερομηνία, εξακολουθούν να διέπονται από τις διατάξεις που ισχύουν κατά τον χρόνο σύναψής

τους και από την οποία συνάγεται, εξ αντιδιαστολής, ότι συμβάσεις που συνάπτονται μετά την άνω ημερομηνία, 1.9.2021, διέπονται από το νέο καθεστώς αδιακρίτως εάν πρόκειται για αρχική ή συμπληρωματική σύμβαση. Συνεπώς, το Κλιμάκιο, δεχόμενο το αντίθετο, υπέπεσε σε πλάνη περί το νόμο.

12. Περαιτέρω, στο άρθρο 328 παρ. 6 του ν. 4700/2020 ορίζεται ότι : «Το Τμήμα μπορεί, με απόφασή του, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, να υποβάλει ερώτημα στην Ολομέλεια, αν, κατά την εξέταση προσφυγής, κρίνει ότι διάταξη τυπικού νόμου είναι αντισυνταγματική ή αντίθετη σε άλλη υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη, (...) ή αν κρίνει ότι ανακύπτει ζήτημα μείζονος σπουδαιότητας ή γενικότερης σημασίας». Με τις διατάξεις αυτές ρυθμίζεται η διαδικασία υποβολής ερωτήματος προς την Ολομέλεια του Δικαστηρίου στις δίκες ενώπιον του Εβδόμου Τμήματος στο πλαίσιο εξέτασης προσφυγών ανάκλησης σε περίπτωση, μεταξύ άλλων, που αυτό κρίνει ότι ανακύπτει ζήτημα μείζονος σπουδαιότητας ή γενικότερης σημασίας, ώστε η Ολομέλεια του Δικαστηρίου αποφαινόμενη επί του ζητήματος να προβαίνει σε επίκαιρη επίλυσή του, συμβάλλοντας στην ενότητα της νομολογίας και την ασφάλεια του δικαίου (βλ. Ελ.Συν. 519/2021 Έβδομ. Τμ., πρβλ. 325/2022 Εβδ. Τμ).

13. Κατ' ακολουθία αυτών, το παρόν Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη ότι το ζήτημα του καθορισμού του κρίσιμου χρόνου που καθορίζει το νομικό πλαίσιο που διέπει τη σύναψη των τροποποιητικών συμβάσεων, ως εν προκειμένω, ήτοι αυτό της υπογραφής της αρχικής σύμβασης ή αυτό της έκδοσης απόφασης του αρμοδίου οργάνου με την οποία εκδηλώνεται η βούλησή του να συνάψει νέα σύμβαση χωρίς την προκήρυξη διαγωνισμού αποτελεί θέμα μείζονος σπουδαιότητας, καθόσον η επίλυσή του μετά την αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου είναι απολύτως αναγκαία για την ενότητα της νομολογίας και προς διασφάλιση των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης, κρίνει ότι πρέπει να υποβληθεί, κατ' άρθρο 328 παρ. 6 του ν. 4700/2020, ερώτημα στην Ολομέλεια περί του αν στις συμπληρωματικές συμβάσεις εφαρμοστέες τυγχάνουν οι διατάξεις που ίσχυαν κατά τον χρόνο υπογραφής της αρχικής σύμβασης ή αντιθέτως οι ισχύουσες κατά τον

χρόνο έγκρισης του αρμοδίου οργάνου της προσφυγής στη σύναψη συμπληρωματικής σύμβασης, ώστε η Ολομέλεια να εκφέρει γνώμη επ' αυτού. Ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου έχει ήδη γνωμοδοτήσει για το υπό κρίση ζήτημα, με την γνώμη, που αναφέρεται στην αρχή της παρούσας.

Για τους λόγους αυτούς

Παραπέμπει την υπόθεση στην Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κατά τα ειδικώς αναφερόμενα στο σκεπτικό της παρούσας.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε σε τηλεδιάσκεψη στις 20 και 29 Σεπτεμβρίου 2022.

**Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ**

**Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΑΡΓΥΡΩ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ**

**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΠΕΛΑΓΙΑ ΚΡΗΤΙΚΟΥ**

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση του Εβδόμου Τμήματος στο ακροατήριο του Δικαστηρίου την 18η Οκτωβρίου 2022.

**Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ**

**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΠΕΛΑΓΙΑ ΚΡΗΤΙΚΟΥ**